Työ ja turva -osasto/AT/ea 11.10.2018

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto
Valiokuntakanslian sihteeri sara.kuitunen@eduskunta.fi

Vuoden 2019 valtion talousarvioehdotuksen tärkeimmät työllisyyden edistämistoimenpiteet ja arvio niiden vaikutuksista sekä kasvupalvelu-uudistuksen ajankohtaiskatsaus ja kehittämishaasteet – erityisesti aktiivimallin vaikutukset

Talousarvioehdotus

Valtion talousarvioehdotus vuodelle 2019 sisältää työttömien kannalta hyviä yksittäisiä päätöksiä: palkkatuen parannuksia, pitkäaikaistyöttömien työkykyohjelman ja lyhytkestoisen työn vastaanottamisen helpottamista. Samaan aikaan työllisyysmäärärahoihin kohdistuu kuitenkin hallitusohjelmassa sovitun 110 miljoonan euron leikkauksen viimeinen 20 miljoonan erä, joka vähentää uusien panostusten vaikuttavuutta. Kokonaisuudessaan Suomen työvoimapalveluiden rahoitus ei ole riittävällä tai pohjoismaisella vertailutasolla.

Palkkatuen rahoitusta ehdotetaan jatkettavaksi työttömyysturvan kautta valtion peruspäivärahaa vastaavalla osalla. SAK:n näkemyksen mukaan rahoitusmallia on syytä jatkaa. Palkkatuki on hyvä työllistämiskeino, sillä se tarkoittaa oikeaa työtä työehtosopimuksen mukaisella palkalla. SAK kannattaa myös talousarviossa ehdotettua yrityksille maksettavaa palkkiota, jos määräaikainen työsuhde muuttuu palkkatukijakson aikana tai työtön palkataan palkkatuella suoraan toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen. Tällä keinolla voidaan painottaa palkkatukityön kehittymistä hyvään suuntaan eli vakinaisiin työsuhteisiin.

Järjestöille suunnatun 100 prosentin palkkatuen enimmäismäärää ehdotetaan nostettavaksi 4 000 henkilötyövuoteen. Pitkäaikaistyöttömiä on tällä hetkellä 73 300 (TEM:n elokuun 2018 lkm), joten enimmäismäärän nostaminen 1000 henkilötyövuodella parantaa tilannetta vain pieneltä osin. SAK on esittänyt pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen liittyvän enimmäiskiintiön poistamista kokonaan, koska kiintiö luo jäykkyyttä tämän tukimuodon käyttöön. Erityisesti heikoimmin työllistyvät tarvitsevat myös henkilökohtaista palvelua, jota voidaan toivottavasti lisätä pitkäaikaistyöttömille perustettavan valtakunnallisen työkykyohjelman kautta.

Kasvupalvelut

Kasvupalvelu-uudistuksessa työttömien palveluihin liittyvää sääntelyä ehdotetaan purettavaksi, mikä mahdollistaisi maakunnalle melko vapaat kädet palveluiden sisällöstä ja tuotantotavasta. Uudistuksella halutaan mahdollistaa kilpailullisuuden lisääminen ja yksityisen sektorin rooli työllisyyspalveluissa. SAK katsoo, että työttömän palvelun kokonaisprosessin hallinta olisi järkevää säilyttää viranomaistyönä. Yksityiset palveluntuottajat voisivat tarjota prosessia täydentäviä palveluita. Näkemyksemme mukaan julkisten TE-palveluiden kehitystarpeet johtuvat ainakin osittain niukoista resursseista.

Kansainväliset vertailut osoittavat, että laajamittainen palveluiden yksityistäminen ei välttämättä johda julkista parempaan tulokseen työllistymisessä eikä ole toteutuskustannuksiltaan välttämättä edullisempaa kuin julkinen. Lisäksi markkinoiden kehittyminen vie aikaa. Esimerkiksi Australiassa alan markkinoita luotiin 10 vuoden kokeilujakson aikana ennen yksityistämistä. Suomessa varsinkaan vaikeasti työllistyvien palveluille ei ole ainakaan tällä hetkellä juurikaan markkinoita.

Nykyinen laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (TYP) ehdotetaan kumottavaksi. Maakunnan ja Kelan järjestämisvastuulla olisivat monialaiset palvelupisteet. Sääntely kuitenkin jää muiden työttömien palveluiden tavoin myös monialaisen yhteispalvelun osalta liikaa auki.

SAK katsoo, että vaikeasti työllistyvien palveluissa vuoden 2018 lopussa päättyväksi tarkoitettuja työllisyyspalveluiden kuntakokeiluja kannattaisi jatkaa ainakin maakuntauudistuksen käynnistymiseen saakka. Kuntakokeiluissa on voitu tarjota vaikeasti työllistyville henkilökohtaista palvelua. Julkinen taho on ottanut kokonaisvastuun työttömän palveluprosessista ja työttömille tarjotut palvelut on tuotettu eri toimijoiden yhteistyöllä.

Kasvupalveluissa työttömät on tarkoitus ohjata yhä enemmän sähköiseen asiointiin. Työnhaku alkaisi ensisijaisesti verkkopalveluissa ja myös merkittävä osa palvelutarpeen arvioinneista ja työllistymissuunnitelmista tehtäisiin jatkossa sähköisesti. SAK:n näkemyksen mukaan sähköinen asiointi on hyvä apuväline, mutta se ei voi korvata monen tarvetta henkilökohtaiselle palvelulle. SAK kannattaa jokaisen työttömän oikeutta henkilökohtaiseen tapaamiseen. Henkilökohtainen palvelu on selvityksissä havaittu tehokkaimmaksi palvelumuodoksi.

Maakuntien on tarkoitus rahoittaa työllisyyspalvelut maakunnan yleiskatteellisesta rahoituksesta. Maakuntia ei velvoiteta käyttämään työllisyyspalveluihin tiettyä vähimmäiseuromäärää tai -osuutta. Yleiskatteellinen rahoitus kohdennettaisiin alueille mm. työttömien määrän ja työttömyysasteen perusteella. Huolena on, että maakunnan kannuste käyttää rahaa työttömien palveluihin on jäämässä liian matalaksi. SAK:n näkemyksen mukaan työllisyyspalveluiden tarjoaminen tulisi turvata käyttämällä korvamerkittyä rahoitusta.

Aktiivimalli

SAK on vastustanut aktiivimallia alusta alkaen ja vaatii edelleen sen perumista. Malli on SAK:n perusteluiden mukaisesti osoittautunut työttömyysturvan leikkaukseksi. Kelan ja Finanssivalvonnan keräämien tietojen mukaan aktiivimallin vuoksi alennettua työttömyysetuutta sai huhti-kesäkuussa noin 150 000 henkilöä. Heistä 97 000 sai Kelan maksamaa työttömyysetuutta ja 54 000 ansiopäivärahaa.

Työ ja turva -osasto/AT/ea 11.10.2018

Aktiivimallin leikkurin on todettu kaikkien seurantojen perusteella kohtelevan rankimmin ikääntyviä työttömiä. Elokuun tietojen mukaan alennetun ansiopäivärahan saajista joka kolmas oli täyttänyt 60 vuotta. Ensimmäisen tarkastelujakson jälkeen alennettua työttömyysturvaa saaneista vain hieman yli 10 prosenttia pääsi toisen kolmen kuukauden tarkastelujakson aikana töihin tai palveluihin. SAK:n huolena on, että aktiivimallista on näin tulossa erityisesti ikääntyville työttömille pysyvä työttömyysturvan leikkuri.

Hallitus linjasi kevään kehysriihessä toteuttavansa myös aktiivimallin koulutusehtojen täyttymiseen helpotuksia. Muutoksia on valmisteltu, mutta niitä ei ole vieläkään saatettu voimaan. Mallin paikkailu ei valitettavasti poista sen perusongelmia. SAK kehittäisi aktiivimallin ja nyt valmistelussa olevan omaehtoisen työnhaun mallin (ns. aktiivimalli II) sijaan palveluita ja yksinkertaistaisi työttömyysturvan karenssijärjestelmää.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot: työvoimapoliittinen asiantuntija Alli Tiensuu, alli.tiensuu@sak.fi